

ATANARJUAT, JUNAK VEČNEGA ČASA

Zacharias Kunuk se je po uspehu filma *Atanarjuat, hitri tekač* (2001) spet lotil dela, ki ga je počel zadnjih dvajset let: snemanja dokumentarnih filmov o življenju svojega ljudstva – Inuitov. Njegov zadnji film je 50-minutni dokumentarec o Kunukovi razširjeni družini in prikazuje, kako se njeni člani zberejo v starem domovanju na kanadskem delu Arktike. Kot vsi njegovi filmi je tudi ta posnet na video, prav kakor *Atanarjuat*, pri katerem je bila uporaba video kamere nujna, saj snemanja na večnem snegu niso najboljše razmere za bolj okorne filmske kamere. Toda izbira *wide screen* (16:9) digitalne betacam kamere ni bila samo nuja, ampak tudi vizualna strategija, saj je z njeno pomočjo pri gledalcu dosegel učinek "biti znotraj" prizora, posledično pa tudi učinek "od znotraj gledati ven", kar je fascinanten dosežek za film, ki je od nas, povprečnih zahodnih gledalcev, s svojo zgodbo in svojimi junaki oddaljen skoraj 1000 let. Video kamera lahko pride tudi tja, kamor filmska kamera ne more. V notranjost igluja, na primer.

O *Atanarjuatu* lahko zapišemo veliko rekordnih dosežkov: prvi film, ki je v celoti posnet v inuitskem jeziku, skoraj v celoti ga je posnela inuitska ekipa, po izboru kanadskih filmskih profesionalcev je postal peti najboljši kanadski film vseh časov, dobitnik zlate kamere v Cannesu ... Vendar nam o drugačnosti filma veliko več kot dosežki pove izjava Norma Cohna, direktorja fotografije in producenta filma: "*Koncept filma je izhajal iz združitve videa kot eksperimentalne umetniške forme in inuitskega ustnega izročila ... Potem pa je bilo vse odvisno od izvedbe. Morali smo biti dovolj dobri, izdelati res odličen scenarij in najti izvrstne igralce. In na koncu smo morali imeti srečno roko pri razvoju tehnologije.*"

In ravno kontrapunkt tehnologije in prvinskih emocij je tisto, kar filmu podeli drugačnost, ki je nekatere kritike tako navdušila, da so mu pripisali moč ponovnega rojstva filma. Kar v dobi, ko ponavadi pišemo o njegovi smrti, ni ravno majhen dosežek. V daljni deželi skoraj večnega snega smo skupaj z njenimi prebivalci del zamrznjenega časa. To je večni čas vedno istih emocij, ki so skupne inuitskemu izročilu, Shakespearju in žajfasti teve nanizanki. Vse je odvisno od izvedbe, bi še enkrat rekel Cohn. Skoraj triurni film nam pripoveduje zgodbo o dveh bratih: Armaqjuaqu, ki je znan po svoji moči, in Atanarjuatu, ki zna hitro teči. Brata se znajmeta v težavah zaradi Okija, ki naj bi ga obsedel zli duh.

Vzrok spora je dekle Atuat, ki je bila obljubljena Okiju, vendar pa je vanjo zaljubljen Atanarjuat. Z Okijem se spopadeta za Atuat v nenavadnem dvoboju, v katerem morata drug drugega udariti s pestjo v glavo, zmaga pa tisti, ki ostane na nogah. Zmagovalec dvoboja, Atanarjuat, si pridobi Atuat, vendar, kot v vsaki pravi drami, še nismo prišli do zapleta. Tega predstavlja Puja, Okijeva sestra, ki postane Atanarjuatova druga žena.

Čeprav je Inuitom dovoljeno imeti več kot eno ženo in navkljub pomanjkanju kakršnihkoli moralnih podukov ravno to dejstvo pripelje do krvavega vrhunca: smrti Armaqjuaqa, močnejšega od obeh bratov. Atanarjuat uide smrti, njegov beg pa gledalci spremljamo tako rekoč prilepljeni na njegove pete in smrt je dobesedno tudi za nami. To je prizor, ki jemlje dih, saj združuje prvinskost narave in filma. Tisto, kar je pričaral Sergio Leone s svojim brezimnim junakom v puščobni preriji, pričara tudi Kunuk v praznini belega ledu. Pričakanje pred dokončnim spopadom, negotovost, ki se pripelje z vlakom v Zinnemannovem westernu *Točno opoldne* (High Noon, 1952). Spopad dobrega in zla, ki preseže banalnost navadnega filmskega posnetka, tistega, ki je zgolj posnetek realnosti, ter se približa metafiziki, ki jo premore samo umetniška vizija ali koncept, kot bi rekel Cohn. Tako tudi tatuji na obrazih inuitskih žensk niso samo del eksotične filmske maske, ampak simboli, ki jih, podobno kot njihove moške, vpisujejo v določene kategorije. Moški so močni, hitri ali pogumni, ženske pa so povezane s predniki in nosijo njihove značilnosti. Tatuji na njihovih obrazih predstavljajo povezanost žensk s predniki, so kot korenine pri drevesu, ki njegovo mesto določijo za zmeraj.

Na koncu je zlo premagano. Prekletstvo je izničeno, kljub temu pa nosilci zla morajo oditi drugam. Tudi razpletu je botrovala ženska, tokrat najstarejša. Ženske so res tiste, ki imajo moč, da usmerjajo življenje. Klasični dramaturški trikotnik predstavljajo tri ženske: Atuat, Puja in babica. Vendar so moški tisti, ki se bojujejo z zlom, moški pa so končno tudi šamani, ki se z zlom spopadajo iz oči v oči. Nič čudnega, če je Kunukov naslednji film iz leta 2003 prav zgodba o zadnjem šamanu med Inuiti. Moški imajo pogum, da spreminjajo stvari in postanejo junaki. O tem nam pripoveduje *Atanarjuat, hitri tekač*.